

ظرفیت آموزه‌های دینی در حوزه فرزندآوری؛ لزوم نگاه عمقی به بحران جمعیت

توجه به عمق بحران جمعیت باعث می‌شود تن انسان بلرزد. چنین حسی در اکثر مسئولین و نهادهای تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز وجود ندارد.

توجه به عمق بحران جمعیت باعث می‌شود تن انسان بلرزد. چنین حسی در اکثر مسئولین و نهادهای تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز وجود ندارد.

به گزارش خبرنگار مهر، فرزندآوری و جوانی جمعیت از جمله مسائلی است که در سال‌های اخیر از دغدغه‌های بزرگ رهبر انقلاب و از مهمترین چالش‌های کشور بوده است. موضوعی که متأسفانه با بی‌توجهی در دهه‌های قبل و تبلیغات معکوس در دهه‌های شصت و هفتاد باعث شد تا روند رشد جمعیت با کندی رو به رو شود و کشور را در دهه‌های بعد در آستانه پیرسالی و پیری قرار دهد. موضوعی که می‌تواند در بلندمدت کشور را دچار معضل بزرگ جمعیتی کند و همین اتفاق دغدغه‌مندان این حوزه و سیاستگذاران را بر آن داشته تا با اتخاذ راهکارها و برنامه‌هایی مردم را به فرزندآوری ترغیب کنند. موضوع فرزندآوری تنها مسئله ایران نبوده و کشورهایی همچون چین و ژاپن که جزو چند کشور اول پرجمعیت‌ها در دنیا هستند را نیز با چالش‌هایی مواجه کرده. عدم انگیزه خانواده‌ها برای فرزندآوری، موضوعات اقتصادی، تغییر سبک زندگی تنها چند عامل از چند ده عاملی است که بر فرزندآوری اثرگذار است. این موضوع نشان می‌دهد فرزندآوری موضوعی صرفاً اجتماعی نبوده و دارای ابعاد مختلفی است که حل چالش‌ها را نیز با یک راهکار چندوجهی رو به رو می‌کند. جواد حجت به تازگی کتابی با عنوان «دو و نیم» را به چاپ رسانده که مجموعه پژوهش‌هایی در این حوزه شامل می‌شود. در خصوص این کتاب و اهمیت توجه به فرزندآوری خبرگزاری مهر مصاحبه‌ای را با جواد حجت داشته است که ماحصل آن را در ادامه می‌خوانید.

*تولید آثار فرهنگی در زمینه فرزندآوری می‌تواند در شرایط امروز پاسخگوی نیاز کشور برای این موضوع باشد؟ تغییرات فرهنگی اخیر چه تأثیری بر این روند داشته اند؟

مهمترین عامل در تغییر روند فعلی کشور در حوزه جمعیت تحول فرهنگی است. چرا که اولاً تحدید جمعیت و الگوی «فرزند کمتر؛ زندگی بهتر» با راهبردی فرهنگی در دهه ۷۰ نهادینه شد. بنابراین تغییر این صحنه باید از مسیر فرهنگ‌سازی صورت گیرد. ثانیاً الگوی فرزندآوری در جامعه نشان می‌دهد که اتفاقاً قشر مرفه جامعه، کسانی که گرفتار مشکلات معیشتی و اقتصادی نیستند نوعاً فرزند کمتری دارند تا قشر متوسط و ضعیف. بنابراین ریشه کاهش مولید در مشکلات اقتصادی نیست؛ هرچند مشکلات اقتصادی بی‌تأثیر نبوده است.

متأسفانه تغییرات فرهنگی اخیر آن اثری که باید در حوزه‌ی جمعیت نداشته است. اما نمی‌توان گفت بی‌اثر هم بوده است. به بیان دیگر ما کلیت بدنه‌ی جامعه و حاکمیت را نسبت به بحران جمعیت آگاه نمی‌بینیم تا واکنشی متناسب با عمق این بحران از خود نشان دهند؛ اما در برخی اقسام و نهادها آگاهی خوبی به وجود آمده و به تناسب آن تحرکاتی آغاز شده است که امیدواریم با توجه و برکت الهی بتواند اثری بیش از آنچه متصور است داشته باشد.

*انگیزه و دغدغه اصلی شما از تألیف این کتاب چه بوده است؟

انگیزه‌ی نگارش جلد دوم کتاب «دو و نیم» مشابه جلد اول آن است. در نگارش جلد اول، هدف، تدوین مطالب ارائه شده در دوره‌ی تربیت مربی جمعیت بود، تا بدینوسیله کسانی که امکان بهره‌مندی از دوره را ندارند، بتوانند از محتوای آن به شکل مکتوب بهره‌مند شوند. با توجه به تکلیف قانونی و دینی سازمان تبلیغات اسلامی در زمینه‌ی فرهنگ‌سازی در حوزه‌ی جمعیت و فرزندآوری، اقدام به آگاهی بخشی به جامعه از طرق مختلف (فضای مجازی، نشریه، کتاب و ...) ضروری است.

*چه هدفی را از نوشتن کتاب دنبال می‌کردید؟

پس از چاپ کتاب دو و نیم و پرداختن به موضوعات دیگر ذیل سرفصل جمعیت در سامانه‌ی آموزشی مبشران، این جمع بندی به وجود آمد که به برخی سرفصل‌ها و موضوعات، آنطور که باید در این کتاب پرداخته نشده است. بنابراین دروس جدیدی که توسط اساتید ارائه شده بود، به عنوان جلد دوم کتاب دو و نیم تدوین و منتشر شد. این کتاب در زمینه‌های «جامعه‌شناختی»، «تربیت فرزند»، «طب سنتی» و «صیانت از جنین» به مسئله ورود کرده و به مباحثی که در جلد اول به اجمال بیان شده (یا اساساً مطرح نشده) می‌پردازد.

مخاطبین این کتاب (خصوصاً دغدغه‌مندان عرصه‌ی جمعیت) باید به این نکته توجه کنند که یکی از معضلات جدی در زمینه‌ی فرهنگ سازی در حوزه‌ی جمعیت، «فقدان دانش کافی» است. بسیاری از افراد نسبت به ابعاد مسئله و عمق بحران اطلاع کافی ندارند؛ فلذا اثرگذاری مورد انتظاری در صحنه نخواهند داشت. کتاب دو و نیم (جلد اول و دوم) تا حدی این خلأ را پر کرده است.

*کتاب و موارد مکتوب تا چه اندازه به مبلغین و کنشگران جمعیت و خانواده کمک می‌کند تا افزایش نرخ فرزندآوری در کشور اتفاق بیفتد؟

در بخش قبل اشاره شد که یکی از خلأ‌های جدی در عرصه‌ی فرهنگ سازی در حوزه‌ی جمعیت، فقدان دانش کافی است. شرط لازم برای ورود به این عرصه آن است که مبلغین و کنشگران باید نسبت به محتوایی که بناست در ذهن مخاطب بنشینند، احاطه نسبی داشته باشند.

ما به دنبال آن بوده و هستیم که «دو و نیم» نقش یک کتاب دستی (هندبوک) برای دغدغه‌مندان عرصه‌ی جمعیت را داشته باشد تا آنها بتوانند در این عرصه نقش آفرینی کنند. انتشار جلد اول این کتاب و استقبال از آن (که منجر به تجدید چاپ آن شد) نشان داد، عطش چنین کتابی وجود داشت. جالب است بدانید یکی از فیلمسازان به طریقی به جلد اول دو و نیم دست پیدا کرده و بر اساس محتوای آن یک اثر هنری-رسانه‌ای تولید نموده بود. او تصور می‌کرد سازمان تبلیغات اسلامی در عرصه جمعیت اقدام خاصی ندارد؛ غافل از اینکه کتابی که بر اساس آن فیلم ساخته بود، محصول سازمان است.

*اصلی‌ترین نقاط مثبت و از طرفی چالش‌ها و موانعی که بر سر امور فرهنگی و تبلیغی در زمینه جمعیت و خانواده هست را لطفاً تبیین بفرمائید.

اصلی‌ترین نقطه‌ی مثبت و ظرفیتی که در عرصه‌ی تبلیغ در حوزه‌ی جمعیت و فرزندآوری وجود دارد، آموزه‌های دینی و نگاه اسلام به این مقوله است. مفاهیمی چون «مادر»، «خانواده» و «فرزند» در اسلام از ارزش والایی برخوردارند. همچنین پدیده‌ای چون «سقط جنین» از نگاه دینی بسیار قبیح بوده و به عنوان گناه کبیره، آثار وضعی بدی به دنبال دارد.

برای جامعه‌ی ما (با توجه به تعهد دینی و تعبدشان) با همه‌ی آسیب‌هایی که از شبیخون فرهنگی دشمن دیده است، همچنان مقوله‌هایی مثل خانواده، دارای ارزش و جایگاه ویژه است. فلذا می‌توان از این ظرفیت در تبلیغ به خوبی استفاده کرد. باید توجه داشت که در کشورهای غربی که مشکل پیری جمعیت در آن کشورها هم وجود دارد تمرکز بر مشوق‌های اقتصادی نتوانسته است به شکل ریشه‌ای بحران جمعیت را حل کند. چراکه تأمین معیشت و رونق اقتصادی، قدرت انگیزشی محدودی دارد. اما انگیزه‌های معنوی همچون تلاش برای قرب به اهل بیت علیهم السلام و کسب رضای الهی، می‌تواند به عنوان یک عامل انگیزشی قوی برای جامعه عمل کند تا به ازدواج و فرزندآوری توجه بیشتری کرده و با پدیده زشت سقط جنین مقابله‌ای جدی کند.

مهمترین چالش بر سر راه فرهنگ سازی در حوزه جمعیت، عدم آگاهی و عمل متناسب حاکمیت و مردم است. به تعبیر رهبر معظم انقلاب (حفظه الله) توجه به عمق بحران جمعیت باعث می‌شود تن انسان بلرزد. چنین حسی در اکثر مسئولین و نهادهای تصمیم‌گیر و تصمیم‌ساز وجود ندارد. در بحران شیوع ویروس کرونا شاهد بودیم که بسیج شدن تمام نهادهای حاکمیتی و فعال شدن تمام ظرفیت‌ها (اعم از فرهنگی، رسانه‌ای، پزشکی، بهداشتی، انتظامی و ...) در جهت حل مسئله باعث شد که بتوانیم از بحران عبور کنیم. در بحران جمعیت با این چالش مواجهیم که اساساً بسیاری از مسئولین و اқشار مختلف مردم نسبت به اصل وجود بحران بی‌اطلاع‌اند؛ فلذا عملکرد متناسبی برای حل آن هم نخواهند داشت.